

vanská neotesanost“ – s. 259). Kapitola končí stručnou úvahou o tom, jak velká byla role židovské inteligence v německé kultuře a v jejím napojení na kulturu evropskou.

Celá práce dokáže zaujmout především pečlivou prací s materiálem a niterným zápletem pro téma. Ačkoliv je práce založena na znalosti a studiu materiálů, v podstatě nikde nesklouzává k dlouhým citacím, k bezkrevným pasážím historizujícího popisného charakteru – autorka citlivě volí užívané příklady, hledá hlubinné souvislosti i protiklady, vyjevuje typologicky podstatné, vyhýbá se popisnému a nepodstatnému. Jako by se sama inspirovala Gercenem – pro její práci je charakteristické dynamické pojetí celého tématu (i pro možná několikanásobné připomenutí Gercenova motto *semper in motu, vždy v pohybu*), kdy svá tvrzení vztahuje ke konkrétní době či konkrétnímu dílu a neabsolutizuje. Velkou předností autorky je rovněž detailní znalost obsáhlého materiálového zázemí, jak primární, tak i sekundární literatury. Mimořádně je třeba ocenit především její obeznanost s německou literaturou a mnoha detaily spojenými s německým prostředím (vydavatelství, překladatelé, časopisy, ...), když znalost Gercenova díla předpokládáme jako naprostou samozřejmost. Místy jsem měl až pocit, jako by gercenovské téma bylo současně příležitostí, aby autorka vyslovila svoje myšlenky, oscilující kolem filozofického základu, onoho prolnutí subjektivního a objektivního při zobrazování zvoleného tématu, tedy totéž, co několikrát v textu ocenila u Gercena a co považuje za jeho velkou devízu.

Vznikla tak práce zdáfile přesahující z literární historie k literární teorii a filozofii, práce promlouvající sice k minulosti, ale připomenutím řady inspirujících Gercenových myšlenek vlastně i k současnosti, jakož i práce přesahující zeměpisné hranice. Autorka tím jakoby dosáhla dalšího cíle – poukázala na již tehdy existující obecně evropské intelektuální a kulturní klima, na jeho zdroje a na faktory, které jej pomáhaly vytvářet.

Josef Dohnal

Mladá slovakistika: nově i tradičně, pružně a kreativně

Vojtech, M.: Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780-1840. Univerzita Komenského, Bratislava 2003.

Mladý slovenský badatel, literární historik, slovakista Miloslav Vojtech sestavil ze svých studií komptaktní, vnitřně provázaný celek pokrývající období od baroka k romantismu. V úvodní studii metodologického charakteru *Problematika literárnych smerov medzi barokom a romantizmom v literárnej historiografii* se autor pustil do složitého komplexu otázek, jimiž se zabývali mimo jiné V. Macura, M. Bakoš, F. Vodička, ale také klasikové české a slovenské literární historie. Nedost na tom: tato problematika má ovšem širší slavistické i obecně evropské a světové pozadí a bylo by třeba ji pojímat velmi obecně; tu již nestačí jen povšechné Vodičkově oddělení dogmatických a empirických přístupů, tu je třeba tyto okruhy konfrontovat areálově: jiné bylo stědání literárních směrů ve střední Evropě, jiné na Balkáně, na evropském východě nebo západě, jinak bychom tyto směry viděli v širokém okruhu uměleckých směrů, resp. literárních či uměleckých žánrů. Je třeba dodat, že tu ještě zůstalo dost prostoru pro budoucí bádání.

Autor, který svůj přístup charakterizuje přece jen jako spíše empirický, dobře postihl, že kruciólním problémem ve střední Evropě, tedy i na Slovensku (kromě jiných výjimek a anomálií) je jistá míra synkretičnosti literárních směrů: tu je však třeba být více kauzální a ptát se po příčinách. Stylová nerovnovážnost, o které v této souvislosti píše, není ovšem charakteristická jen pro tento areál, je znakem individuálního literárního a estetického postupu, který označujeme z genologického hlediska pomocí biologické analogie jako fenotyp – současně však nelze nevidět, že v tomto prostoru to má ještě zesílený ráz daný historicky, jazykově a obecně kulturně – ještě zajímavější je to u jižních a západních Slovanů a v „jejich“ multinacionálních a multikulturních regionech.

Baroko se někdy vidí jako „věčný“ směr, který jako ponorná řeka prochází celým literárním vývojem a nikdy nemizí (Z. Rotrekl) – to bychom však mohli říci i o jiných směrech a proudech. Proto studie s emblematickým názvem *Doznievanie baroka v slovenskej literatúre po roku 1780* cením zejména pro její empirickou střídavost, s níž sleduje stopy baroka na sklonku 18. století. Kvalitní je také studie o slovenském rokoku, byť tu jde o fragmentární jev mající však pevné podloží obecně kulturní a etiketní. Tři prameny slovenského klasicismu, jak o nich Vojtech píše, se vcelku shodují s jeho obecnými genetickými rysy, i když bych jej přespříliš terminologicky nemodernizoval slovem „projekt“. Dobře autor vystihl mlhavé, tranzitivní zóny slovenského *biedermeieru* a preromantického proudění, kterému Rusové tak přiléhavě říkají „*peromantičeskije vejanija*“.

Vojtechovi se podařilo ukázat trochu rekonstruktivně (vzpomeňme na podobné metody Lichačovovy – ovšem v ruském prostoru) slovenskou literaturu jako přirozenou součást evropských kulturních proudů, současně vyhmátnout její vývojové a poetologické specifikum. Je to vždy problém, zda zdůrazňovat spíše zvláštní nebo obecné: Vojtech se přidržel normativního, „dogmatického“ půdorysu, jehož „tvrdość“ změkčil empirií, jak v úvodu slibuje. Dosáhl tedy vysoké míry rovnovážnosti, o které mluví i při charakteristice evoluce literárních směrů. Je to vyvážená práce, seriózní, méně radikální a krajní: je však také pravda, že jistý extremismus je i v literární vědě nutný jako schopnost vidět méně přesně, ale ostře. To je však otázka badatelského habitu. Co mě ještě těší na Vojtechově knížce – to je její sepětí s tradičními brněnskými česko-slovenskými slovakistickými konferencemi a sborníky: z ediční série *Brněnské texty k slovakistice* souvisí hned se čtyřmi svazky.

Ivo Pospíšil

Čítanka ruských literárně-kulturních textů

V plzeňském nakladatelství Fraus vyšla s vročením 2003 *Čítanka ruských literárně-kulturních textů*, kterou uspořádala českobudějovická rusistka Zdeňka Matyušová. Vybrala, upravila a nezbytným slovníčkem méně známých výrazů vybavila texty z oblasti ze starého ruského lidového umění, ruských muzeí, církevních reálií, ruské literatury, klasické hudby a autorské písně, z výtvarného umění a filmu. Aniž usilovala o široký celkový obraz vyjmenovaných tematických okruhů, podařilo se autorce u každého z nich najít texty o typicky ruských jevech a navíc jevech neotřelých a pro dnešního čtenáře zajímavých. Tak např. z lidového umění se dozvídáme o škatulkách z Palechu nebo bogo-